

Małgorzata Myśliwiec

PARTIE ETNOREGIONALNE: SZANSA CZY ZAGROŻENIE DLA JEDNOCZĄCEJ SIĘ EUROPY?

WSTĘP

KONFLIKT ZBROJNY, KTÓRY wybuchł na terenie Europy w 1914 r. i przeszedł do historii pod nazwą *I wojna światowa*, świadczył niewątpliwie o schyłku okresu dominacji mocarstw europejskich w polityce światowej. Brak możliwości rozstrzygnięcia losów wojny przy wyłącznym zaangażowaniu środków politycznych, ekonomicznych i militarnych rywalizujących ze sobą dotąd państw starego kontynentu, wskazywał na rozpoczęcie nowego etapu w zakresie wzajemnych relacji. Niewątpliwie okresem historycznym o znaczeniu symbolicznym, wyznaczającym kres konfliktowego rozwiązywania sporów na gruncie europejskim, była II wojna światowa. Marginalizacja aktorów dominujących dotychczas w polityce międzynarodowej skłoniła państwa Europy Zachodniej do dialogu i rozpoczęcia procesów integracyjnych, które przebiegały pod znakiem konsensualnego modelu uprawiania polityki.

Proces integracji europejskiej miał być zatem rozwiązaniem służącym przezwyciężeniu kryzysu politycznego, jaki dotknął poszczególne państwa. Połączenie sił gospodarczych i politycznych miało pomóc we wspólnym odbudowaniu pozycji Europy w ramach nowego porządku politycznego, który zaczął kształtować się w połowie XX w. Wiązało się ono jednak z wyraźnym osłabieniem roli politycznej państw narodowych, które część przysługujących im dotąd kompetencji musiały oddać powołanym wspólnie instytucjom.

Proces postępującej erozji potęgi politycznej państw narodowych wiązał się również z koniecznością przeprowadzenia ich decentralizacji. W wielu przypadkach konieczność modernizacji i demokratyzacji skłoniła władze centralne do utworzenia regionalnych ośrodków sprawujących władzę polityczną na poziomie

subpaństwowym, wyposażonych we własne organy przedstawicielskie i uprawnienia prawotwórcze. Decentralizacja stała się zatem skutecznym narzędziem modernizacji, choć niewątpliwie wiązała się ze zmniejszeniem roli politycznego centrum w zakresie podejmowania decyzji o charakterze politycznym na szczeblu lokalnym i regionalnym.

Jednocząca się Europa jest dziś zdecentralizowanym bytem politycznym, w ramach którego istnieje większa liczba ośrodków kierujących¹. Decyzje o charakterze politycznym są bowiem podejmowane zarówno na szczeblu wspólnych instytucji europejskich, jak i na szczeblu państw narodowych, na poziomie regionów, a także przez organy stanowiące jednostek władzy lokalnej. Wszystkie organy tworzące prawo, niezależnie od zajmowanego przez siebie szczebla w strukturze zjednoczonej i zdecentralizowanej zarazem Europy, odzwierciedlają realizację idei demokracji przedstawicielskiej w makro lub mikroskali. Konieczność tworzenia prawa umożliwiającego optymalne wykorzystanie kompetencji, przysługujących danemu organowi, podejmującemu decyzje o charakterze politycznym na konkretnym szczeblu, zaowocowała potrzebą wykreowania kompetentnych elit, potrafiących sprostać takiemu wyzwaniu.

Wpływ procesu integracji europejskiej na funkcjonowanie partii etnoregionalnych w poszczególnych państwach oraz na forum instytucji wspólnotowych jest niezwykle obszernym polem badawczym. Dlatego autorka niniejszego opracowania – z konieczności bardzo zwięzłego w swej formie – postanowiła zwrócić w nim uwagę na najważniejsze problemy powstania i działania partii politycznych na subpaństwowym poziomie regionów europejskich². Przedmiotem szczególnego zainteresowania są przy tym partie etnoregionalne. Są one bowiem często uważane za ugrupowania zagrażające istnieniu dotychczasowych państw narodowych. Celem niniejszego opracowania będzie próba odpowiedzi na pytanie, jaką rolę

¹ Na temat współczesnego rozumienia pojęcia decentralizacji zob. J. Iwanek, *Europejskie standardy ustrojowe: samorząd, autonomia, federalizm*, [w:] *Proces integracji Polski z Unią Europejską. Materiały z konferencji naukowej*. Wisła, 25–27 września 2000 roku, red. P. Dobrowolski, M. Stolarczyk, Katowice 2001, s. 170.

² Należy zauważyć, że pojęcie *regionu* w znaczeniu europejskim nie jest jednoznaczne. Odnosi się bowiem do bardzo wielu różnych form organizacji politycznej i prawnej, zależnych od rozwiązań przyjętych w poszczególnych państwach. Niezbyt obszerna forma niniejszego opracowania nie pozwala przy tym na omówienie wszelkich regulacji prawnych, znanych na gruncie europejskim. Dlatego autorka, używając pojęcia *region*, odnosi je ogólnie do wszystkich jednostek organizacyjnych, sprawujących władzę polityczną na subpaństwowym poziomie regionu i wyposażonych w uprawnienia prawotwórcze. Szerzej na temat pojęcia *regionu* w znaczeniu europejskim zob. F. Domínguez García, *Las regiones con competencias legislativas*, Valencia 2005.

odgrywają partie etnoregionalne w procesie podejmowania decyzji o charakterze politycznym na poziomie regionalnym, państwowym i europejskim, a także czy stanowią one szansę, czy zagrożenie dla jednoczącej się Europy.

POJĘCIE PARTII ETNOREGIONALNEJ

WE WSPÓŁCZESNEJ LITERATURZE przedmiotu można spotkać się z bardzo różnymi określeniami, odnoszącymi się do ugrupowań politycznych, działających na szczeblu regionalnym, których występowanie jest związane z istnieniem w ramach jednego państwa „społeczeństw sfragmentaryzowanych, w których kwestia etniczności stała się problemem politycznym”³. Do nazw używanych bardzo często wymiennie można zaliczyć takie określenia jak: partia etniczna, etnonacjonalistyczna, etnoregionalna, regionalna, nacjonalistyczna, autonomistyczna, separatystyczna, etc.⁴ Powodem pojawienia się i ewolucji tak wielu etykietek, dotyczących tej samej grupy partii politycznych⁵, jest najprawdopodobniej fakt, że równie wiele określeń jest stosowanych w odniesieniu do regionalnych mniejszości. W tym kontekście mówi się bowiem o grupach regionalnych, grupach etnicznych, mniejszościach etnicznych, mniejszościach narodowych, etc. Problem komplikuje także fakt, że ugrupowania o charakterze początkowo regionalnym zaczynają coraz częściej używać argumentów nacjonalistycznych, aby zdefiniować swą suwerenność na szczeblu europejskim⁶. W zachodnioeuropejskiej literaturze przedmiotu wskazuje się jednak na fakt istnienia partii politycznych, których początki sięgają czasów upowszechnienia prawa wyborczego, a zakres ich działania ogranicza się tylko do określonej części terytorium państwa. Wskazując na fakt ich

³ A. Antoszewski, R. Herbut, *Systemy polityczne współczesnej Europy*, Warszawa 2006, s. 31.

⁴ Szerzej na temat problemów definicyjnych, związanych z opisaniem funkcjonowania partii politycznych na szczeblu regionu zob. *Autonomist Parties in Europe: Identity Politics and the Revival of the Territorial Cleavage*, red. Lieven De Winter, Margarita Gómez-Reino, Peter Lynch, vol. I, Barcelona 2006, s. 21.

⁵ W zachodnioeuropejskiej literaturze przedmiotu można spotkać się z uznaniem partii etnoregionalnych jako odrębnej rodziny partii politycznych. Jednakże ze względu na trudności w umiejscowieniu tego typu ugrupowań na tle diady prawica-lewica, ze szczególnym uwzględnieniem państw, w których konflikt centrum-peryferia nie osiąga znacznego poziomu relewancji w polityce, autorka postanowiła w niniejszej pracy posługiwać się za Ryszardem Herbutem określeniem „grupa partii politycznych”, zob. R. Herbut, *Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych*, Wrocław 2002, s. 182.

⁶ *Autonomist Parties in Europe:...*, op.cit., s. 21.

subpaństwowego charakteru, przyjęto nazwę wspólną dla wszystkich ugrupowań, które wyróżnia regionalny zasięg działania: *non-state wide parties*⁷. Nie oznacza to jednak, że jest to grupa wewnętrznie jednorodna. Można przyjąć, że *non-state wide parties* dzielą się na dwie główne podgrupy: partie regionalne i etnoregionalne.

Partie regionalne są ugrupowaniami politycznie i organizacyjnie niezależnymi od struktur partii działających na terytorium całego państwa, a ich działalność ogranicza się do określonego regionu. Wyróżnia je to, że nie kwestionują one porządku prawnego, ustanowionego na poziomie państwowym i dotyczącego funkcjonowania ustroju. Ich liderzy podkreślają, że głównym celem działania tych ugrupowań jest praca na rzecz wzmocnienia ekonomicznej i politycznej roli regionu. Co ważne: nie utożsamiają się jednak z żadnym narodem⁸.

Drugą podgrupę *non-state wide parties* stanowią natomiast ugrupowania etnoregionalne. Pojęcie partii etnoregionalnej zostało zaproponowane przez Lievena de Winter. Pojęcie to łączy bowiem w sobie dwa istotne elementy. Po pierwsze, wskazuje na wewnętrzny podział terytorium państwowego na regiony, których powstanie bardzo często jest uwarunkowane szczególnymi doświadczeniami historycznymi. Po drugie, natomiast wskazuje na fakt zamieszkiwania owych regionów przez ludność, która w przekonaniu elit tworzących partie etnoregionalne jest kulturowo odmienna i posiada odrębną tożsamość grupową⁹. Jak zauważa Peter Lynch, badając tego typu ugrupowania, należy brać pod uwagę dwa elementy. Pierwszym z nich jest połączenie wyniku różnorodnych doświadczeń historycznych. Drugim zaś motywy powodujące dążenie do samostanowienia przez przedstawiane partie polityczne, co znajduje wyraz w proponowaniu i wspieraniu różnych rozwiązań politycznych i konstytucyjnych od decentralizacji poprzez autonomię i federalizm, aż po separatyzm włącznie¹⁰. Przyjęcie takiego założenia powoduje, że najbardziej charakterystyczną cechą programową partii etnoregionalnych jest – zgodnie z koncepcją de Wintera – chęć wzmocnienia zbiorowości etnoregionalnej. Dążenie do uzyskania określonego poziomu niezależności w zakresie podejmowania decyzji o charakterze politycznym skłania przy tym owe ugrupowania do

⁷ *Non-state Wide Parties in Europe*, red. L. de Winter, D.L. Seiler, J.L. Newell, R. Mannheimer, J. Montabes, J. Marcet, F. Müller-Rommel, Barcelona 1994, s. 16–17.

⁸ M. Myśliwiec, *Partie nacjonalistyczne u progu XXI wieku. Przykład Hiszpanii*, [w:] *Współczesne nacjonalizmy*, red. M. Jeziński, Toruń 2008, s. 275.

⁹ L. de Winter, *The Impact of European Integration on Ethnoregionalist Parties*, Working Paper 195, ICPS, Barcelona 2001, s. 4.

¹⁰ P. Lynch, *Minority Nationalism and European Integration*, Cardiff 1996, s. 4.

proponowania zmian w strukturze narodowego systemu politycznego¹¹. Partie etnoregionalne od regionalnych różnią zatem trzy elementy: utożsamianie się przez te pierwsze ze wspólnotą narodu politycznego¹², wyrażanie jego pluralizmu ideologicznego i politycznego, a także kwestionowanie istniejącego ustroju politycznego państwa. Wyróżnienie pierwszych dwóch cech jest związane niewątpliwie z faktem występowania w ramach każdej wspólnoty uznającej się za naród wielu grup interesu, wysuwających często sprzeczne postulaty, co obliguje partie etnoregionalne do marginalizowania lub wręcz ukrywania wszelkich aspektów ideologicznych, związanych z ich funkcjonowaniem. Dlatego zawsze w przypadku wyznaczania celów działania tego typu ugrupowań ich program musi być wyrazem narodowego konsensusu, w którym dobro całej wspólnoty przeważa nad partykularnymi interesami grupowymi. W tym kontekście należy zaznaczyć, że partie etnoregionalne nie mieszczą się w klasycznym układzie przestrzennym prawica-lewica. Akcentują one bowiem odrębny wymiar konfliktu, przebiegającego wzdłuż linii centrum-peryferia, który warunkuje charakter tożsamości programowej tych ugrupowań. Jednak jak zauważa Ryszard Herbut w państwach, w których konflikt etniczny (centrum-peryferia) ma znaczny poziom relewancji w polityce, można jednak podjąć próbę usytuowania reprezentujących go partii w ramach osi lewica-prawica¹³. Jeżeli chodzi natomiast o trzeci element, czyli kwestionowanie istniejących rozwiązań ustrojowych, wskazuje on na odmienną interpretację koncepcji rozwoju regionalnego przez obydwie podgrupy. W przypadku partii regionalnych proces ten nie musi wiązać się z podważaniem przyjętych rozwiązań prawnych. Ugrupowania etnoregionalne zaś upatrują owej szansy w zwiększeniu zakresu kompetencji, przysługujących władzom regionalnym, co w konsekwencji musi oznaczać zmianę przyjętych rozwiązań ustrojowych.

ZNACZENIE OBSZARU BADAWCZEGO

WLITERATURZE DOTYCZĄCEJ PARTII politycznych stosunkowo niewiele miejsca poświęcono dotąd partiom etnoregionalnym i wpływie procesu integracji europejskiej na wzmocnienie ich pozycji politycznej. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest z pewnością kilka. Bez wątpienia pierwszą z nich jest przyjęcie błędnego założenia,

¹¹ L. de Winter, *op.cit.*, s. 4.

¹² Na temat koncepcji narodu politycznego zob. *ibidem*, s. 271–275.

¹³ R. Herbut, *op.cit.*, s. 182.

że zjawisko etniczności w jednoczącej się Europie jest przeżytkiem, zjawiskiem w zaniku. Przekonanie, że procesy integracyjne świadczą o stopniowym odchodzeniu od wartości narodowych nie ma jednak nic wspólnego z rzeczywistością. Unifikacja określonych procedur prawnych czy ekonomicznych wyjątkowo sprzyja staraniom o zachowanie własnej odrębności kulturowej. Jest ona bowiem istotnym czynnikiem, wpływającym na kształt postulatów politycznych, przedstawianych przez konkretne ośrodki kierujące. Ekspozowanie odrębności kulturowej i podkreślanie posiadania własnej tożsamości grupowej jest coraz bardziej charakterystyczne nie tylko dla ośrodków władzy państwowej, ale także regionalnej. Jak bowiem zaznaczono już wcześniej, coraz częściej można zauważyć wykorzystywanie tego elementu w strategii politycznej elit, działających na szczeblu regionalnym.

Marginalizacja badań tego typu może wynikać także z faktu, że w porównaniu z reprezentantami innych wielkich rodzin partii politycznych, deputowani wywodzący się z partii etnoregionalnych zajmują w Parlamencie Europejskim stosunkowo niedużą liczbę miejsc. Nie wynika to jednak z ich małej wagi politycznej, ale raczej z relatywnie niewielkiego rozmiaru regionów, w których walczą o głosy¹⁴.

Po trzecie badanie partii etnoregionalnych wiąże się z koniecznością wyciągnięcia wniosków wynikających z analizy pewnych zjawisk, których występowanie sięga końca XIX w., było wyraźnie widoczne w latach 20. i 30. XX w., i których intensyfikacja nastąpiła pod koniec ubiegłego stulecia. Ugrupowania etnoregionalne stanowią bowiem unikalną kombinację starych i nowych elementów tworzących rzeczywistość współczesnych systemów partyjnych. Niektóre z omawianych ugrupowań powstały już pod koniec XIX wieku, czego doskonałym przykładem jest założona w 1895 r. przez Sabino Arana Goiri Baskijska Partia Nacjonalistyczna (PNV). Kolejne partie zaliczane do tej samej grupy pojawiły się w latach drugiej i trzeciej dekady XX w. Można do nich zaliczyć Walijską Partię Narodową (Plaid Cymru – założoną w 1925 r.), Katalońską Lewicę Republikańską (ERC – założoną w 1931 r.), czy Szkocką Partię Narodową (SNP – założoną w 1934 r.). W końcu intensyfikacja procesu powstawania ugrupowań etnoregionalnych przypada na sam koniec XX w. Procesy integracyjne w Europie, a także decentralizacja poszczególnych państw zaowocowała powstaniem ugrupowań etnoregionalnych, do których bez wątpienia możemy zaliczyć Demokratyczną Konwergencję Katalonii, której istnienie sięga 1974 r.¹⁵, powstałą w 1989 r. Ligę Północną, czy założoną

¹⁴ L. de Winter, op.cit., s. 3.

¹⁵ Szerzej na temat powstania Demokratycznej Konwergencji Katalonii zob. M. Myśliwiec, *Katalonia na drodze do niepodległości?*, Bytom 2006, s. 49–51; M. Paździora, *Powstanie Demokratycznej*

w 1994 r. Ligę Sabaudzką. W takiej sytuacji ocena ewolucji zjawiska pojawienia się i oddziaływania ugrupowań etnoregionalnych na systemy partyjne poszczególnych państw jednoczącej się Europy, a także na system partii europejskich jest zadaniem niezwykle trudnym. Brak dostatecznej perspektywy czasowej oraz konieczność z jednej strony rozdzielnego, ale w wielu aspektach również i łącznego rozpatrywania problemów „starych” i „nowych” ugrupowań etnoregionalnych stawia badacza przed zadaniem arcytrudnym.

Intensyfikacja badań związanych z wpływem integracji europejskiej na funkcjonowanie i pozycję polityczną partii etnoregionalnych w ramach systemów partyjnych poszczególnych państw, a także na ich rolę w systemie partii europejskich jest działaniem zdecydowanie uzasadnionym. Pierwszym argumentem przemawiającym na rzecz tego rodzaju badań jest fakt, że ugrupowania te odgrywają obecnie centralną rolę w konstruowaniu regionalnych „wspólnot wyobrażonych”. To w konsekwencji zmusza naukowców do podjęcia próby zdefiniowania pojawiających się oraz zredefiniowania istniejących już relacji centrum – peryferia¹⁶.

Drugim argumentem jest fakt, że w państwach Europy Zachodniej poziom relewancji ugrupowań etnoregionalnych jest dość wysoki. Pierwszym czynnikiem, warunkującym to zjawisko, jest zapewne występowanie partii należących do tej grupy niemal we wszystkich zachodnioeuropejskich systemach partyjnych i odnośnienie przez nie coraz bardziej znaczących sukcesów wyborczych. Po drugie natomiast dwie kolejne fale politycznej mobilizacji – 1970 r. i 1990 r. – pokazują, że zjawisko nacjonalizmów peryferyjnych w Europie Zachodniej wzrasta. Dlatego należy uznać, że rozszerza się pole szerokich możliwości działania dla tego typu partii¹⁷.

Po trzecie partie etnoregionalne są co prawda zjawiskiem politycznym charakterystycznym dla państw „starej Europy”, ale ich występowanie można odnotować także w państwach Europy Środkowej i Wschodniej. Do ugrupowań należących niewątpliwie do tej samej grupy partii można zaliczyć między innymi bułgarski Ruch na rzecz Praw i Swobód (DPS) oraz dwa słowackie ugrupowania, czyli Węgierski Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny (MKDH) i Węgierską Partię Obywatelską (MPP)¹⁸. W zachodnioeuropejskiej literaturze przedmiotu do przedstawianej

Konwergencji Katalonii (CDC) w warunkach transformacji ustrojowej w Hiszpanii, po upadku dyktatury generała Franco, [w:] *Spoleczno-polityczne aspekty transformacji ustrojowej*, red. P. Dobrowolski, J. Liszka, J. Sztumski, Ustroń 2001, s. 397–405.

¹⁶ *Autonomist Parties in Europe*:..., op.cit., s. 15.

¹⁷ *Ibidem*, s. 14.

¹⁸ R. Herbut, op.cit., s. 183.

w niniejszym opracowaniu grupy partii zalicza się także działający w Polsce Ruch Autonomii Śląska, formalnie nie będący jednak partią polityczną¹⁹.

Po czwarte analiza funkcjonowania partii etnoregionalnych w ramach europejskich systemów partyjnych może w znacznym stopniu przyczynić się do zrozumienia niektórych czynników warunkujących tzw. „odmrażanie” systemów partyjnych²⁰. Proces regionalizacji państw europejskich niewątpliwie przyczynił się do ich modernizacji. Już w latach 70. XX w. zaczęto przy tym zwracać uwagę na fakt, że modernizacja wiązała się ze wzrostem peryferyjnej mobilizacji w społeczeństwach wysoko rozwiniętych. Jednakże obok starych argumentów, wiązanych dotąd głównie z efektem modernizacji, zaczęto wymieniać także nowe, łączone z pojawieniem się nowych systemów wartości. Bez wątpienia momentem przełomowym w zakresie takiego interpretowania zmian, zachodzących w zachodnioeuropejskich systemach partyjnych pod wpływem mobilizacji peryferyjnej, była publikacja Arenda Lijpharta z 1977 r.²¹ Do najważniejszych czynników warunkujących pojawienie się konfliktów etnicznych na Zachodzie Lijphart zaliczył między innymi horyzontalizację wertykalnych grup etnicznych, opartą na nierównym wpływie na rozwój poszczególnych grup, rosnący zakres spraw, będących polem działania państwa i konsekwencje tego zjawiska, malejące przemieszczenie konfliktów etnicznych oraz słabnięcie innych podziałów socjopolitycznych, nową falą demokratyzacji, ośmielającą żądania etniczne, wzrost znaczenia wartości post-burżuazyjnych, takich jak demokratyzacja, decentralizacja i autonomia, a także prawo do samostanowienia, usankcjonowane prawnie na arenie międzynarodowej oraz efekt demonstracji żądań etnicznych.²² Można zatem przyjąć, że odwołanie się partii etnoregionalnych do nowych systemów wartości i wykorzystanie faktu rozczarowania znacznej części elektoratu ofertą tradycyjnych ugrupowań, umożliwiło im zgromadzenie w ostatnich dekadach znacznego kapitału politycznego²³. To z kolei spowodowało niewątpliwie konsekwentnie postępujące przesuwanie się głosów wyborczych pomiędzy partiami.

¹⁹ *Autonomist Parties in Europe:...*, op.cit., s. 13.

²⁰ Szerzej na temat koncepcji „odmrażania” systemów partyjnych zob. R. Herbut, *Systemy partyjne w Europie Zachodniej – ciągłość i zmiana. Studium porównawcze*, Wrocław 1996, s. 17–22.

²¹ A. Lijphart, *Political theories and the explanation of ethnic conflict in Western World: falsified predictions and plausible postdictions*, [w:] *Ethnic Conflict in the Western World*, red. M. Esman, Ithaca 1977.

²² *Autonomist Parties in Europe:...*, op.cit., s. 22.

²³ *Ibidem*, s. 14.

REGION, PAŃSTWO, JEDNOCZĄCA SIĘ EUROPA – TRZY POZIOMY POLITYCZNEJ AKTYWNOŚCI

PARTIE ETNOREGIONALNE ODGRYWAJĄ współcześnie coraz większą rolę w podejmowaniu decyzji o charakterze politycznym na trzech poziomach: regionalnym, państwowym oraz w strukturach jednoczącej się Europy. Aby rozważyć problem korzyści i zagrożeń, jakie wynikają z takiego stanu rzeczy dla poszczególnych państw oraz dla jednoczącej się Europy, należy przyjrzeć się roli politycznej owych grupowań na wszystkich trzech płaszczyznach ich aktywności.

Działalność polityczna na szczeblu regionalnym wiąże się ściśle z procesem decentralizacji państwa. Proces tworzenia nowych struktur politycznych wiązał się z koniecznością znacznego zwiększenia liczby urzędników, piastujących stanowiska pochodzące zarówno z nominacji politycznej, jak i urzędników zawodowych. Tworzone na podstawie regulacji prawnych organy władz regionalnych zostały wyposażone w szeroki zakres uprawnień prawotwórczych, a także znacznie zwiększyły swoje budżety. Doskonałym przykładem, ilustrującym przebieg tego procesu, jest powstanie i rozwój hiszpańskiego państwa regionalnego. Jego utworzenie wymusiło przede wszystkim proces konsolidacji regionalnych elit politycznych, rywalizujących o miejsca w lokalnych parlamentach. Wystarczy bowiem zauważyć, że liczbę możliwych do uzyskania mandatów znacznie przewyższa liczbę miejsc w parlamencie centralnym. O ile w Kortezach Generalnych mamy „jedynie” 614 mandatów w obydwu izbach (350 w Kongresie Deputowanych i 264 w Senacie), to już w parlamentach wspólnot autonomicznych jest ich łącznie 1139. Oznacza to, że rywalizacji wyborczej w lokalnych legislaturach, w latach 1980–2005, podlegały łącznie 7424 mandaty. Czyni to liczbę znacznie większą niż np. rywalizacja o miejsca w obydwu izbach Kortezów Generalnych, która w tym okresie wyniosła 3906 mandatów. To natomiast oznacza, że zinstytucjonalizowane elity na szczeblu regionalnym są obecnie dwa razy liczniejsze niż elity szczebla centralnego²⁴.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę na fakt, że po dwudziestu latach funkcjonowania nowego modelu decentralizacji wspólnoty autonomiczne znacznie, bo aż dziesięciokrotnie, powiększyły swoje budżety. Innymi słowy jeszcze na początku procesu decentralizacji, czyli w 1981 r., analiza struktury finansów Hiszpanii

²⁴ X. Coller, H. Ferreira de Vale, Ch. Meissner, *Political Elites in Federalized Countries: The Case of Spain (1980–2005)*, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Working Papers núm. 268, Barcelona 2008, s. 3–4.

wyraźnie odzwierciedlała politykę państwa scentralizowanego. Wydatki publiczne wyglądały bowiem tak, że aż 87,3% wydawał rząd centralny, 3% wspólnoty autonomiczne, a 9,7% samorząd terytorialny²⁵. W 2003 r., czyli po ponad 20 latach sytuacja wyglądała już zgoła inaczej: 54% wydatków przypadało na rząd centralny, 31% na rządy wspólnot autonomicznych, a 15% na samorząd²⁶.

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki, można powiedzieć, że przyczyniły się one do określenia pozycji politycznej oraz zdefiniowania funkcji regionalnych elit politycznych. Pierwszym elementem charakterystycznym jest bez wątpienia fakt posiadania znacznych kompetencji w zakresie podejmowania decyzji o charakterze politycznym na poziomie regionu, co oznacza możliwość redystrybucji dóbr wytwarzanych na danym terytorium w celu umacniania jego pozycji politycznej i ekonomicznej. Po drugie, elity regionalne decydują o konstruowaniu kalendarza wydarzeń politycznych w regionie. Po trzecie, stanowią dla obywateli, zamieszkujących dany region, alternatywę dla polityki szczebla centralnego. Wiąże się to w prosty sposób z czwartym czynnikiem, czyli faktem działania bliżej obywatela. Obserwacja i ocena działań politycznych, skutkujących wymiernymi, czy wręcz namacalnymi dowodami efektywnego działania organów władzy czyni z elit regionalnych poważny ośrodek konkurencji politycznej dla elit szczebla centralnego. Dzieje się tak również dlatego (co można określić jako czynnik piąty), że decentralizacja państwa nigdy nie może być rozumiana jako proces zamknięty. Nawet jeżeli charakteryzuje go okresowy spadek dynamiki wydarzeń politycznych, to i tak po pewnym czasie temat rozszerzenia kompetencji władz regionalnych powraca. Skutkiem tego jest stopniowe rozszerzanie zakresu kompetencji władz regionalnych, co oznacza większą liczbę spraw o znaczeniu społecznym, regulowanych na poziomie subpaństwowym. Ostatnim czynnikiem sprzyjającym elitom regionalnym jest fakt, że wyborcy zazwyczaj częściej i lepiej znają jej polityków. To z kolei powoduje, że w odbiorze obywateli regionalny ośrodek władzy zaczyna zyskiwać na znaczeniu w stosunku do politycznego centrum²⁷.

Rola polityczna, jaką odgrywają elity partii etnoregionalnych na szczeblu regionu jest bardzo istotna i zdecydowanie różni się od roli elit partii regionalnych. Przyznanie szerokich uprawnień prawotwórczych skłania bowiem liderów tych ugru-

²⁵ Należy w tym miejscu zauważyć, że w 1981 r. proces decentralizacji dopiero się rozpoczynał i całość terytorium państwa nie była jeszcze podzielona na 17 wspólnot autonomicznych. (przyp. – M.M.).

²⁶ X. Coller, H. Ferreira de Vale, Ch. Meissner, op.cit., s. 3.

²⁷ Ibidem, s. 4.

poważać do dość szczególnego procesu rekrutacji nowych członków, będących kandydatami na deputowanych w lokalnych legislaturach. Są oni wybierani najczęściej spośród dobrze wykształconych ludzi młodych. Celem takiego działania jest stworzenie na forum lokalnego parlamentu grupy ekspertów, którzy będą zdolni do proponowania takich rozwiązań prawnych, które pozwolą na maksymalne wykorzystanie kompetencji przyznanych regionalnemu ośrodkowi władzy. Rozwiązania te niejednokrotnie ocierają się o granice prawem wyznaczone, lecz w żadnym razie nie mogą ich przekroczyć. Kompetentne elity są również odpowiedzialne za proponowanie nowych rozwiązań prawnych, mających na celu rozszerzenie zakresu kompetencji, przysługujących władzom regionu. Wiąże się to jednak z pewnymi problemami w zakresie skonstruowania takiego katalogu żądań, który pozwoli na dalsze umacnianie pozycji politycznej i ekonomicznej, ale będzie jednak możliwy do zaakceptowania przez władze centralne. W tym kontekście można przyjąć założenie, że większą szansę na utrzymanie władzy i realizację celów programowych będą miały ugrupowania przejawiające postawy natywistyczne niż kontrakulturalcyjne²⁸. Konieczność formułowania nowych postulatów politycznych może się wiązać bowiem z wroгим nastawieniem do kultury dominującej w państwie, albo jedynie z chęcią odnowy tradycyjnych wzorców, bez elementu wrogości. Osiągnięcie znaczącego stopnia autonomii w zakresie możliwości decydowania o sprawach regionu w połączeniu z próbami formułowania kolejnych żądań opierających się na przesłankach kontrakulturalcyjnych, może spowodować utratę zaufania wyborców. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy całkowite oderwanie się od struktury państwa, w ramach którego dany region funkcjonuje, nie jest popierane przez znaczną większość zamieszkujących go obywateli²⁹.

Istotnym elementem wyróżniającym elity partii etnoregionalnych jest fakt, że uzyskanie jak największej liczby mandatów w lokalnych legislaturach i zdominowanie organów władzy wykonawczej jest dla nich celem nadrzędnym. Budowanie silnej pozycji politycznej i ekonomicznej regionu poprzez działanie na tym właśnie

²⁸ Szerzej na temat pojęcia natywizmu i kontrakulturalacji zob. R. Bäcker, *Międzywojenny eurazjatyzm. Od intelektualnej kontrakulturalacji do totalitaryzmu?*, Łódź 2000, s. 12; R. Bäcker, *Kulturowe determinanty nacjonalizmów*, [w:] *Współczesne nacjonalizmy*, red. M. Jeziński, Toruń 2008, s. 13–14.

²⁹ Doskonałym przykładem takiej sytuacji jest utrata większości bezwzględnej mandatów przez baskijskich nacjonalistów w wyborach do lokalnej legislatury, które odbyły się 1 marca 2009 r. Brak poparcia społecznego dla kontrakulturalcyjnego projektu, nazywanego „planem Ibarretxe”, zaowocował spadkiem poparcia wyborców (przyp. – M.M.)

poziomie aktywności politycznej jest ważniejsze niż dążenie do uzyskania silnej pozycji w ramach elit politycznego centrum. Skoro bowiem programy polityczne tego typu ugrupowań są konstruowane w oparciu o wyeksponowanie problemów wynikających z konfliktu centrum-peryferia, nielogicznymi byłyby próby odgrywania znaczącej roli na szczeblu centralnym, którego konieczność istnienia jest w sposób jawny lub zakamuflowany negowana³⁰.

* * *

Uwagi zawarte w powyższym akapicie skłaniają do rozważenia problemu roli, jaką odgrywają partie etnoregionalne na państwowej arenie politycznej. Pomimo ograniczonego zakresu terytorialny, a przez to ograniczonej liczby mandatów, o których uzyskanie mogą się ubiegać, z reguły uzyskują one także mandaty w parlamentach centralnych. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na sposób wykonywania mandatu przez parlamentarzystów, wywodzących się z takich ugrupowań. W świetle przepisów prawa jest to bowiem najczęściej mandat wolny. Jednakże przyszłość polityków w ramach swojej partii zależy głównie od wykonywania poleceń jej lokalnych liderów. Jeżeli politycy działający na szczeblu centralnym wykażą większą wierność w stosunku do władz państwowych, niż lokalnych przywódców partii, dochodzi do poważnego konfliktu. Mandat taki będzie zatem wyróżniał się cechami charakterystycznymi dla mandatu imperatywnego³¹.

Rola partii etnoregionalnych na forum parlamentu centralnego zależy głównie od tego, czy któreś z ugrupowań działających na terytorium całego państwa jest w stanie uzyskać bezwzględną większość mandatów, pozwalającą na samodzielne rządzenie, czy też nie. Jeżeli tak się stanie rola owych partii jest marginalizowana. Natomiast gdy żadna z partii o zasięgu ogólnopaństwowym nie może rządzić samodzielnie, wzrasta atrakcyjność potencjalnych współpracowników politycznych. Warto jednak wskazać na fakt, że pozycja polityczna ugrupowań etnoregionalnych znacznie różni się przy tym od tradycyjnie rozumianej roli, jaką w systemach demokratycznych odgrywają tzw. partie trzecie. Jak zauważa Juan José Linz ugrupowania te niechętnie wchodzą bowiem w skład koalicji rządowych przynaj-

³⁰ Szerzej na temat zachowań politycznych elit regionalnych i etnoregionalnych (por. W. Genieys, *Las élites periféricas españolas ante el cambio de régimen político*, „Revisa de Estudios Políticos” Octubre–Diciembre 1998, núm. 102, s. 9–38.

³¹ J.J. Linz, *Democracy, multinationalism and federalism*, Madrid 1997, Estudio/Working Paper 1997/103, s. 23.

mniej z dwóch powodów. Po pierwsze, dlatego, że często nie są faktycznie zainteresowane przedstawianiem kolejnych żądań, dotyczących rozszerzenia uprawnień swego regionu. Szeroki zakres możliwości związany z posiadanym już katalogiem kompetencji skłania je raczej do ich wykorzystania na rzecz rozwoju regionu, niż do formułowania kolejnych żądań, których często władze centralne nie byłyby w stanie zaakceptować. Po drugie, natomiast ugrupowania te obawiają się konsekwencji niepowodzenia koalicji rządowej. W tej sytuacji partie etnoregionalne mogą stracić dużo więcej niż tzw. partie trzecie. Konflikt centrum – peryferia musi w pewnym sensie być stale podtrzymywany, aby istnienie ugrupowań nacjonalistycznych miało rację bytu. Czym innym będzie dla nich zatem współpraca na forum parlamentu centralnego w zakresie poparcia dla rządu lub możliwości uchwalenia niektórych ustaw (w zamian za określone korzyści polityczne), a czym innym współpraca w ramach koalicji rządowej³².

Analizując pozycję partii etnoregionalnych na forum politycznego centrum, należy podkreślić, że pomimo faktu reprezentowania przez nie tylko części obywateli danego państwa nie mogą być one siłami lekceważonymi na państwowej arenie przetargów politycznych. Powodem konieczności liczenia się z ich głosem jest zazwyczaj dość znaczące poparcie elektoratu, jakim cieszą się w swoich regionach. Pozbawienie ich politycznej reprezentacji, na przykład poprzez zastosowanie określonych manipulacji przy ustaleniu zasad ordynacji wyborczej, może być bardzo niebezpieczne dla państwa. Odgrywają one bowiem często kluczową rolę w procesie utrzymywania jedności politycznej państwa wielonarodowego. Możliwość wybierania swoich przedstawicieli zarówno do lokalnych legislatur, jak i do parlamentu centralnego, stanowi ważny element realizacji zasady pluralizmu w państwie demokratycznym³³.

Trzecim aspektem omawianego problemu jest rola, jaką partie etnoregionalne odgrywają na arenie politycznej jednoczącej się Europy. Przyglądając się bowiem stosunkowi twórców koncepcji integracji do problemu nacjonalizmu, można dojść do wniosku, że sama idea owego procesu miała na celu eliminację zagrożeń związanych właśnie z występowaniem zjawisk nacjonalistycznych. Upatrywanie w nich przyczyny wybuchu dwóch wojen światowych zaowocowało między innymi utworzeniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali oraz Euratomu, będących w istocie próbami nałożenia kontroli międzynarodowej na surowce kluczowe dla

³² Ibidem, s. 24.

³³ Ibidem, s. 23.

rozwoju przemysłu zbrojeniowego w poszczególnych państwach. Integracja europejska stała się przeto próbą ograniczenia suwerenności europejskich państw narodowych, i w takim kontekście dążenia mniejszych regionów do utworzenia nowych, suwerennych państw, wydają się nieco absurdalne. Dlatego część autorów uznała dążenia narodowe za anachronizm³⁴.

Z drugiej jednak strony proces integracji europejskiej, wzrost znaczenia organizacji ponadnarodowych i ich współpracy, rozszerzenie katalogu tradycyjnych funkcji państwa, a także globalizacja i aktywność ekonomiczna osłabiła argumenty przeciw małym państwom. Zniesienie wewnętrznych barier celnych oraz wprowadzenie wspólnej monety pozwoliło na wzmocnienie ekonomicznej pozycji nawet państw bardzo niewielkich. Wytwarzane tam produkty trafiły bowiem na bardzo duży i chłonny rynek europejski. Natomiast dla państw bogatych małe państwa europejskie stały się dobrym miejscem do inwestowania, o ile wprowadziły zasady wolnego rynku i uruchomiły specjalne programy wspomaganie rozwoju biznesu. Analiza takich danych pozwala stwierdzić, że skoro proces integracji europejskiej jest korzystny dla małych państw, to jest nim także dla europejskich regionów. Po pierwsze, wprowadzenie wspólnej waluty wzmocnia w sposób znaczący ich gospodarkę i trudno sobie wyobrazić, aby tak dobrą sytuację ekonomiczną miały w okresie po uzyskaniu niepodległości, gdyby wprowadziły własną walutę i musiały bronić jej pozycji na rynkach międzynarodowych. Po drugie, procesy integracyjne przyczyniły się do znacznej modernizacji i rozwoju najbiedniejszych regionów kontynentu. Był to bowiem jeden z priorytetów owego procesu, na który Europa przeznaczyła bardzo duże środki finansowe. Najprawdopodobniej regiony, które stały się beneficjentami omawianego procesu, nie mogłyby liczyć na tak duże zainteresowanie i pomoc ze strony własnych rządów. Ponadto programy nastawione na pomoc ekonomiczną dla regionów najbiedniejszych, pomogły im nie tylko w zakresie modernizacji, ale także wyniosły je do rangi ważnych ośrodków podejmowania decyzji o charakterze politycznym. Stało się tak nawet w tych państwach, gdzie początkowo zakres kompetencji określonych regionów nie był zbyt imponujący³⁵. Unia Europejska potrzebuje bowiem dla realizacji polityki regionalnej kompetentnych partnerów na szczeblu regionu. Dlatego tak bardzo jest zainteresowana tworzeniem lokalnych i regionalnych elit wysokiej jakości. Rola polityczna, jaką powinny odgrywać, nie ogranicza

³⁴ L. de Winter, *op.cit.*, s. 5.

³⁵ *Ibidem*, s. 9–10.

się jednak tylko i wyłącznie do terytorium regionu. Partie etnoregionalne mają możliwość brania aktywnego udziału w procesie podejmowania decyzji o charakterze politycznym na forum instytucji jednoczącej się Europy (np. Parlamentu Europejskiego czy Rady Regionów). Zastosowanie takich rozwiązań wzmocniło pozycję regionów jako ważnych ośrodków, w których podejmuje się decyzje o charakterze politycznym. To z kolei zaowocowało wytworzeniem takiej sytuacji, w której inni aktorzy gry politycznej i socjoekonomicznej zaczęli zwracać na nie większą uwagę, a przez to tak formułować swoje programy działania, aby lepiej odpowiadały na potrzeby poszczególnych regionów³⁶. Można zatem powiedzieć, że zakres działań podjętych po drugiej wojnie światowej przez poszczególne państwa i przez struktury jednoczącej się Europy wywołał dwa skutki. Pierwszym z nich, wspólnym dla działań obydwu podmiotów, była modernizacja i rozwój regionów. Jednakże działania podmiotów europejskich w znacznie większym stopniu przyczyniły się do przekształcenia tych podmiotów w ważnych aktorów europejskiej gry politycznej. Przyjęcie zasady subsydiarności przyczyniło się bowiem do wyłonienia się czterech płaszczyzn, na których podejmuje się decyzje o charakterze politycznym: europejskiej, państwowej, regionalnej i lokalnej³⁷. Można przy tym założyć, że proces integracji europejskiej, a w szczególności proces europeizacji partii jest szczególnie istotny dla ugrupowań, które funkcjonują w uzależnieniu od podziału socjopolitycznego centrum-peryferia. Proces ten z jednej strony wzmacnia pozycję regionów peryferyjnych, a z drugiej osłabia nieco pozycję państw narodowych. To z kolei nie pozostaje bez wpływu na kształtowanie się zakresów kompetencyjnych ośrodków władzy, podejmujących decyzje o charakterze politycznym na kilku różnych poziomach³⁸.

Omawiając problem udziału ugrupowań etnoregionalnych w procesach decyzyjnych na szczeblu europejskim, nie sposób pominąć także kwestii instytucjonalnego zrzeszania się tego typu ugrupowań. Najważniejszym skutkiem integracji europejskiej w tym zakresie jest powstanie w 1981 r. Wolnego Sojuszu Europejskiego, który w 2004 r. przekształcił się formalnie w europartię. Utworzenie ugrupowania skupiającego partie i ruchy polityczne, reprezentujące narody nieposiadające państw, jest z pewnością faktem świadczącym o pozytywnym stosunku tych ugrupowań do procesów integracyjnych. Przyjęcie takiego założenia można uznać za dość śmiało zważywszy, że początkowo to właśnie te partie negowały proces integracji europej-

³⁶ Ibidem, s. 11.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem, s. 21.

skiej, upatrując w nim przyczyny poszerzania przepaści pomiędzy regionalnymi i ponadnarodowym ośrodkiem podejmowania decyzji o charakterze politycznym. Jednakże możliwości, jakie struktury jednoczącej się Europy stworzyły dla ugrupowań etnoregionalnych spowodowały, że po pewnym czasie stały się one gorącymi zwolennikami integracji³⁹. Do czynników powodujących pozytywne nastawienie partii etnoregionalnych, dotyczących tego procesu, należy niewątpliwie zaliczyć fakt, że z reguły – z powodów, o których była już mowa powyżej – nie posiadają one reprezentacji na forum rządów państw narodowych. To skłania je do wspierania procesów decyzyjnych na forum jednoczącej się Europy. Na szczególną uwagę zasługuje w tym względzie możliwość wybierania swoich przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego. Jak zauważył Peter Lynch w 1996 r., partie etnoregionalne notują zazwyczaj znacznie większe poparcie w tych wyborach niż w tych, których celem jest wyłonienie składu parlamentu centralnego danego państwa. Do przyczyn takiego stanu rzeczy autor zaliczył między innymi takie czynniki, jak możliwość tworzenia ponadpaństwowych koalicji wyborczych, co nie jest zawsze możliwe w ramach jednego państwa, a zwiększa szanse na uzyskanie większej liczby mandatów, niższą frekwencję wyborczą, co wydaje się być korzystne dla partii etnoregionalnych ze względu na posiadanie bardziej zmobilizowanego elektoratu niż w przypadku innych ugrupowań, a także powszechne uznanie tego rodzaju wyborów za „drugorzędne”, gdyż bardziej interesuje ich poziom rywalizacji parlamentarnej i rządowej we własnym kraju, niż na arenie europejskiej. Biorąc pod uwagę ów ostatni czynnik, niewątpliwie w takiej sytuacji partie, które nie sprawują władzy politycznej na arenie politycznego centrum państwa mają znacznie większe szanse na uzyskanie dobrego rezultatu. Ten rodzaj wyborów daje bowiem szansę obywatelom niezadowolonym z aktualnych rządów na szczeblu państwa do dania temu wyrazu w postaci oddanego głosu na ugrupowania w rządzie nieuczestniczące. Można powiedzieć, że jest to swoisty rodzaj obywatelskiego wotum nieufności. W końcu należy zwrócić uwagę także na ekonomiczny aspekt funkcjonowania partii etnoregionalnych w kontekście wyborów do Parlamentu Europejskiego. Z finansowego punktu widzenia są to wybory bardzo dla tych ugrupowań atrakcyjne. Możliwość ubiegania się o głosy w mniejszej liczbie okręgów wyborczych, niż ma to miejsce w przypadku wyborów do parlamentów centralnych, znacznie mniej obciąża partyjne budżety. Ponadto wyborcze zwycięstwo zapewnia dość hojne

³⁹ Ibidem, s. 6.

subwencje dla członków Parlamentu Europejskiego, co jest bardzo opłacalne dla partii etnoregionalnych⁴⁰.

Członkostwo w Wolnym Sojuszu Europejskim daje szansę na przenoszenie przykładu działania i sukcesu partii etnoregionalnych w jednych państwach na drugie, szczególnie w odniesieniu do nowych państw Unii Europejskiej. Takie możliwości mogą sprawić, że ugrupowania do tej pory słabe mogą wzmocnić swoje morale dzięki wsparciu programowemu ze strony ugrupowań posiadających znacznie bogatszą tradycję i doświadczenie polityczne. Podobnie zatem jak w przypadku partii Zielonych, dobre wyniki w wyborach do Europarlamentu mogą podnieść ich wiarygodność⁴¹. To z kolei czyni z nich bardziej wpływowych aktorów gry politycznej zarówno na szczeblu regionu, jak i państwa, w ramach którego działają.

WNIOSKI

POJAWIANIE SIĘ PARTII etnoregionalnych na arenie politycznej, niezależnie od okresu ich powstawania, przyczyniało się niewątpliwie do konieczności redefinicji dotychczasowych relacji pomiędzy partiami w ramach poszczególnych systemów, rozważanych w ramach prawnych poszczególnych państw. Proces integracji europejskiej spowodował kolejny przewrót w zakresie postrzegania owych relacji. Powstanie czterech płaszczyzn, na których są obecnie podejmowane decyzje o charakterze politycznym, wpłynął w znacznym stopniu na emancypację regionów zamieszkiwanych przez „narody bez państw” i zmotywował miejscowe elity do tworzenia partii politycznych, reprezentujących ich interesy.

Na poziomie regionów zarówno proces decentralizacji państw, jak i proces integracji europejskiej, zaowocował imponującą modernizacją. Powstanie regionalnych ośrodków władzy, wyposażonych w uprawnienia prawotwórcze oraz w szeroki katalog kompetencji, pozwolił na bardzo szybkie pokonanie zapóźnień cywilizacyjnych. Zaowocowało to także wytworzeniem wysokiej jakości elit politycznych, zdolnych do kompetentnego przygotowywania projektów regionalnych ustaw. Obecnie umożliwia to bardzo efektywne wykorzystywanie mechanizmów, stworzonych przez wyznaczone ramy prawne, dla dalszego umacniania pozycji

⁴⁰ Ibidem, s. 12–13.

⁴¹ Ibidem, s. 14.

politycznej i ekonomicznej poszczególnych regionów. Warunkiem utrzymania przez partie etnoregionalne silnej pozycji w lokalnych legislaturach jest jednak formułowanie programów działania opartych na przesłankach natywistycznych. Odejście od wykorzystania dostępnych mechanizmów prawnych na rzecz wysuwania nierealnych żądań, w powiązaniu z postawami charakterystycznymi dla ruchów kontrakulturacyjnych, kończy się często utratą społecznego zaufania. Osłabienie w ramach jednoczącej się Europy ośrodków decyzyjnych, jakimi są państwa narodowe, nie oznacza jednak, że perspektywa szybkiego wyeliminowania tego szczebla decyzyjnego będzie możliwa.

W kontekście aktywności politycznej ugrupowań etnoregionalnych na arenie politycznego centrum poszczególnych państw na uwagę zasługuje ich rola, jako czynnika umożliwiającego utrzymanie jedności państwa wielonarodowego. Możliwość wybierania swoich przedstawicieli zarówno do lokalnych legislatur, jak i do parlamentu centralnego, stanowi bowiem ważny element realizacji zasady pluralizmu w państwie demokratycznym.

Równie ważna jest rola, jaką odgrywają partie etnoregionalne w europejskim procesie decyzyjnym. Pomimo faktu, że w wielu instytucjach państwa reprezentują delegacje ich rządów centralnych, to jednak partie etnoregionalne są także uważane za bardzo istotnych partnerów gry politycznej. Konieczność decentralizacji państw europejskich wskazała bowiem na słabość ich struktur centralnych w zakresie modernizacji i zarządzania społecznościami regionalnymi. Partie etnoregionalne, rekrutujące i kształcące najwyższej jakości elity, są ważnym partnerem uczestniczącym w podejmowaniu decyzji o charakterze politycznym zarówno na poziomie regionu, jaki i państwa, a także instytucji jednoczącej się Europy. W tym kontekście zdecydowanie można zgodzić się ze stanowiskiem Jana Iwanka, który twierdzi że: „Nacjonalizm i lokalizm dopiero gdy pozbawione konkurencyjnego oddziaływania demokratycznego środowiska międzynarodowego, mogą stać się zagrożeniem i niebezpieczeństwem”⁴². Nacjonalizmy regionalne funkcjonujące w warunkach demokracji, można bez wątplenia uznać za europejską *siłę pozytywną*.

⁴² J. Iwanek, *Współczesne rozumienie autonomii terytorialnej*, [w:] *Spółczeństwo wobec problemów transformacji i integracji*, red. J. Liszka, Ustroń 2000, s. 172.

SUMMARY

THE ANALYSIS OF the impact of European integration on ethnoregionalist parties in Europe has up until now received very little scholarly attention in Poland. For this reason the main aim of the presented paper is the analysis of the role of ethnoregionalist parties in the political decision-making process at the level of the region, the state and of the unified Europe. The most important question is whether this group of non-state-wide parties should be seen like the opportunity or menace for the unified Europe.